

NEMIS TILIDA IBORALAR

Ahmedova Sayyora Abduraimovna

Termiz Davlat Universiteti akademik litseyi nemis tili o'qituvchisi

Annotatsiya. *Ushbu maqolada nemis tili va undagi iboralar haqida fikr va mulohazalar keltirilgan.*

Kalit so'zlar. *Nemis tili, ibora, hind-yevropa, german tili, lug'at, yo'nalish, faoliyat, til o'rganish.*

Aksariyat nemislar ingliz tilida gapirishadi, ayniqsa katta shaharlardagi yoshlar, shuning uchun siz bu turli mamlakatni aylanib o'tishda qiyinchiliklarga duch kelmaysiz .

Shunday bo'lsa-da, ozgina nemis uzoq yo'lni bosishi mumkin. Til boy tarixga ega va AQShda uchinchi eng keng tarqalgan chet tilidir. Bu ikkinchi eng keng tarqalgan german tilidir (ingliz tilidan keyin) va dunyoning eng muhim tillaridan biri ekanligini eshitish sizni ajablantirishi mumkin.

Nemis tili hind-evropa tillarining german tiliga tegishli bo'lib, dunyodagi eng keng tarqalgan tillardan biridir. Ma'lumki, taxminan 120 million kishi nemis tilida gaplashadi. Nemis tili Evropada eng ko'p gapiriladigan ona tili hisoblanadi. Bu Germaniyadan tashqarida ko'plab mamlakatlarda gaplashadi. Masalan, Germaniya, Avstriya, Shveysariya, Lixtenshteyn, Lyuksemburg, Belgiya, Chexiya, Vengriya, Polsha va Italiyada bu davlat tili hisoblanadi. Umuman olganda, odamlar nemis tilini o'rganish qiyin.

Buning sababi shundaki, ular atrofdan shu yo'nalishdagi sensatsiyalarni qabul qilishadi yoki bu masalaga moyil bo'lishadi va h.k. balki. Ammo umuman olganda, nemis tilini o'rganish qiyin emas, faqat bir nechta fanlardan tashqari. Hazil shuki, bu bir nechta masalalar Germaniyaning aksariyat fuqarolariga ham ma'lum emas. Biroq, bunday muhitda bizda bu borada hech qanday muammo bo'lmaydi. Har holda, ushbu masalalar batafsil muhokama qilinadi.

Nemis tilining grammatikasi kompleksdir va u tartibli dasturiy-lingvistik qoidalarga ega bo'lgan nisbatan muayyan bir ko'rinish xurda qoidalari va muayyan so'z birliklarini qoidab turadi. Bu, tilda matnlashish jarayonlarini o'rganishni osonroq qiladi, chunki bu til so'z tartibini, evolyutsiyasini, hujjatlashishini va ko'plab boshqa yuritishlarini bor, bunda ta'sirli til invariantlarining ko'tarilishi uchun bolalar o'rtasida ko'rsatkich masalalar mavjud.

Tilshunoslikning iboralar tizimini o'rganuvchi frazeologiya bo'limi boshqa bo'limlarga nisbatan yangi bo'limdir. Frazeologizmlar nemis tilshunosligida o'rganila boshlagach, frazeologik birliklarni tasniflash, tizimlashtirish masalasi ko'tarila boshlandi. Nemis tilshunos olimlari frazeologizmlarni turlicha yondashuvlar asosida klassifikatsiyalashgan. Masalan, M. D. Stepanova hamda I. I. Chernishyovalar frazeologizmlarning strukturaviy hamda semantik jihatdan tasniflagan. Teo Shippan ham frazeologizmlarning ikki turini ajratib ko'rsatgan, ya'ni frazeologik butunlik va turg'un birikmalar. Yana bir tilshunos olim

U. Fiks esa, frazeologizmlarni erkin gap bilan taqqoslaganda, fe'llar ma'nosining mos kelishi yoki mos kelmasligiga ko'ra ikki turini farqlaydi. Demak, tilshunos olimlar frazeologizmlarni turli xil jihatlarini o'rganishga urinishgan. Barcha sohalarda bo'lgani kabi frazeologiya ham o'zining o'rganish obyektiga ega. Frazeologiyaning o'rganish obyekti o'z navbatida shunday murakkab va o'ziga xoski, uni o'rganish jarayonida yuqorida sanab o'tilgan tilshunoslik fanlari rivojlanishiga yangi manbalar yaratadi. Frazeologiya nemis tilshunosligida umuman olganda asosiy mavzu ekanligi allaqachon isbotlab ko'rsatib berilgan. Avvalombor, muhokamada tasniflash masalasi turadi. Frazeologizmlarda so'z yasalishidagidek struktur tiplari va yasalish elementlari (affiksalar) ning alohida sistemasi mavjud emas. Mavzu so'z gruppalari va gaplar haqida ketganligi tufayli so'zlar uchun qo'llanila oladigan tasniflash kriteriyalari frazeologizmlarda to'liq ko'chirilmaydi. Bu erda qandaydir tur klassifikatsiyasi haqida gap ketayotgani yo'q, balki kamdan-kam uchraydigan hodisalar, ya'ni frazeologizmlarning funksiyasi va mazmun-mohiyatidagi nuqtai-nazar, qarashlar, ularning turg'unligi va boshqa til birliklari bilan o'zgaruvchanlik aloqalarini ko'rib chiqish haqida ketmoqda. Frazeologik konstruktsiya mohiyatining xarakterlanish bilan aloqadorligi tasniflash kriteriyalari sifatida ko'rib chiqilgan. Bir tomondan frazeologizmlardagi komponent sifatidagi qo'llanilayotgan so'larning ma'nolari orasidagi "noqonuniy" munosabat va boshqa tomondan esa, frazeologizmlarning mutlaqo aniq qo'yilgan faktorlari, frazeologizmlarning ma'nolari semantik klassifikatsiya kriteriyasini ko'rsatadi. Lekin kelib chiqish darajasida alohida bo'linishini, farqlanishni qamrab ololmaganligi tufayli, boshqa keyingi funksional va struktur kriteriyalarni ham o'ziga yaqinlashtiradi. Mavzuni va predmetni aniqlash so'z va so'z yasalishi konstruktsiyasi predmetini aniqlashdagi turli xil muammolarga qaraganda biroz qiyinroq. Mana shuning uchun hamma klassifikatsiya tajribalariga birinchi navbatda ana shu ta'sir ko'rsatadi. Frazeologiya tilshunoslikning mustaqil sohasi sifatida tilda mavjud bo'lgan so'z komplekslarining aniq kombinatsiyalarining barcha turlarini o'z ichiga qamrab oladi.

Nemis tilida iboralar, ish, o'qish, o'yin, sport, kasb-hunar, siyosat va boshqa turlardagi so'zlashuvlarda keng qo'llaniladi. Ular nutqni aniqroq va kuchli bo'lishiga yordam beradi. Nemis tilidagi iboralar, nutqni kuchaytirishda, nutqni tasvirlashda va nutqni tushuntirishda ham ishlatiladi. Barcha til idishlarida iboralar, nutqni kuchaytirish va tasvirlashda yoki nutqni ifodalashda yordam berish uchun foydalaniladi. Ular nutqni kengaytirish va qo'shimcha ma'noni ifodalashda yordam beradi va nutqni ko'rsatishda o'ziga xosligini ko'rsatadi. Jumladan, iboralar, nutqning aniqroq va kuchli bo'lishiga yordam beradi va nutqni ko'rsatishda o'ziga xosligini ko'rsatadi.

Nemis tilida iboralar nazariy va amaliy bo'lishi mumkin. Bu iboralarni o'rganish uchun sizga quyidagi mavzular yordam berishi mumkin:

1. Pronominalar: nemis tilida oddiy shaxslar, uchun va uchunlar haqidagi iboralarni o'rganish uchun kerakli pronominalarni (ichimlik pronominalari, tug'ilganlik pronominalari, mavjudlik pronominalari, xavfsizlik pronominalari va hokazo) bilish kerak.

2. Ega sifat: ismi ega sifatlar matnlari bo'ynida qanday o'rnatilishini o'rganish uchun kerak bo'ladi.

3. Izohli lug'at: ko'p o'zgaruvchilarni va kelib chiqadigan so'zlarini o'rganish uchun izohli lug'atdan foydalanish yordam beradi.

4. O'zbek tilida odamlar, dunyo va obrazlarni aytib berish: ibora boshqa tillarga tarjima qilib berishning yanada yaxshiroq bo'lishi uchun, o'zbek tilida odamlar, dunyo va obrazlarni to'g'ri tarzda ifodalashni o'rganing.

5. O'qish va tinglov bilan amalga oshirish: Nemis tilida so'zlar uchun faqatgina yozma qoidalar bilan doimiy mashg'ulotda bo'lish.

6. Mazkur mavzuni o'rganish uchun nemis tilidagi darsliklardan, onlayn resurslardan va o'quv videolardan foydalanishingiz mumkin.

Nemis tilida iboralarining ahamiyati, nemis tilini o'rganishda juda muhimdir. Bu, global muloqotlarda, biznesda va diplomatiyada foydalaniladigan muhim qobiliyatdir. Nemis tilida ibora bilan o'z fikrlarini ifodalash, boshqalar bilan muloqot qilish va maslahatlashuvga qodir bo'lish, ish tajribalaringizni oshirish uchun ham juda muhimdir. Nemis tilida iboralar bilan bir kishi o'z fikrlarini to'g'ri, samarali va nazariy ravishda ifoda qilish, qisqada, o'rganinganing muhimligi yirikdir. Bu sababli, nemis tilida iboralarini o'rganish va rivojlantirish jiddiy ehtiyojdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Burger Harald. *Idiomatik des Deutschen*. Frankfurt am Main, Tübingen, Max Niemeyer Verlag, 1973

2. Furkat Raxmatov (2021). ПЕДАГОГИКАДА МАНИҚ ИЛМИ. *Central Asian Research Journal for Interdisciplinary Studies (CARJIS)*, 1(4), 39-50.

3. Dilobar Abduxalilova, & Furkat Raxmatov (2021). WORTPAAREN IN DEUTSCHER UND USBEKISCHER SPRACHE UND IHR AUSDRUCK IN DER USBEKISCHEN SPRACHE. *Academic research in educational sciences*, 2 (CSPI conference 2), 162-169.

4. Dilobar Abduxalilova, Furqat Rahmatov, & Zumrad Xudayberdiyeva (2021). FRAZEOLOGIYADA GENDER MUAMMOSI. *Academic research in educational sciences*, 2 (6), 1339-1344. doi: 10.24412/2181-1385-2021-6-1339-1344

5. Dilobar Abduxalilova, Furqat Rahmatov, & Zumrat Xudayberdiyeva (2021). NEMIS VA O'ZBEK TILLARIDA JUFT SO'ZLAR VA ULARNING O'ZBEK TILIDA IFODA ETILISHI. *Academic research in educational sciences*, 2 (6), 595- 602. doi: 10.24411/2181-1385-2021-01092

6. E. A. Nida. "Toward a Science of Translating". Leiden: Brill, 1964. 298 b.

7. P. Newmark. "A Textbook of Translation". London: Prentice Hall, 1988. 316 b.